

Katehetske inicijative mons. Frane Franića u duhu pokoncilske obnove

Jadranka Garmaz*, Sabina Marunčić**

Sažetak

U članku se na temelju dostupne literature podastiru katehetske inicijative koje je poduzimao splitsko–makarski nadbiskup Frane Franić. Metoda je prikazivačko–analitička, dijelom i sintetska. Članak je koncipiran kao tri manje cjeline koje zajedno s uvodom raščlanjuju katehetski doprinos nadbiskupa Franića i dijelom opisuju inicijative koje je poduzimao te okolnosti u kojima je djelovao: komunistički režim i (po)koncilsko vrijeme Crkve. U takvim okolnostima Franić se putem pastoralnih poslanica zauzimao za provedbu pokoncilskih smjernica za katehezu, uvođenje katehetskih načela i usustavljanje kateheze. Posebnu brigu posvećivao je katehezi mladih, ali i širem katehetskom djelovanju te je inicirao uspostavu raznih katehetskih vijeća kojima je i sam predsjedao. Katehezu je smatrao najozbiljnijom dušobrižničkom dužnošću te je opetovano apelirao na poštivanje didaktičkih smjernica u izradi kateheze.

Ključne riječi: Frane Franić, kateheza, didaktičke smjernice, pokoncilski vjerski odgoj

Uvod

»Svako je ljudsko djelo, u biti, odraz osobe koja ga obavlja, vrši ili stvara, odnosno svatko se ostvaruje i prepoznaje po svojim djelima. To vrijedi i za nadbiskupa Franića. Dok je s jedne strane svojom osobnošću obilježio svoj rad i poslanje u njihovoj istosti i raznolikosti, toliko taj rad i poslanje, službe i dužnosti koje je vršio, bolje reći kako ih je vršio, određuju njegov ljudski i biskupski lik u povijesnome redu shvaćanja.«¹

* Prof. dr. sc. Jadranka Garmaz, pročelnica katedre religiozne pedagogije i katehetike Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Adresa: Zrinsko–Frankopanska 19 , p.p. 329, 21000 Split, Hrvatska. E–pošta: jgarmaz@kbf–st.hr

** Sabina Marunčić, doktorandica na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, viša savjetnica u Agenciji za odgoj i obrazovanje. Adresa: Tolstojeva 32, 21000 Split, Hrvatska. E–pošta: sabina.maruncic@azoo.hr

1 D. Šimundža, Pastirski lik i rad nadbiskupa Franića, *Crkva u svijetu*, 1996, 31, 4, 355.

Kako bi se cjelovito pristupilo radu mons. Frane Franića i objektivno ga vrednovalo, potrebno je prisjetiti se društvenih i političkih prilika u kojima je živio i djelovao. Riječ je o nemirnim ideološkim, protucrkvenim godinama komunističkoga režima te o uzburkanim crkvenim koncilskim i pokoncilskim zbivanjima. »Bilo je to izuzetno rizično, opasno razdoblje, ali baš zbog toga i povijesno vrijeme, koje je istodobno zahtijevalo dvije gotovo suprotne karakterološke odlike: s jedne strane iskonsku postojanost, odlučnost, a s druge određenu taktiku, razboritost i vještinu — i u vanjskim društvenim odnosima i u crkvenim redovima.«²

Iz današnje perspektive može se reći da je mons. Franić pratio i uvažavao znakove vremena i na crkvenome i na društvenom području. Bio je neustrašiv promicatelj katoličkoga nauka i bio je spreman podnijeti i žrtvu u ime svojih stavova i ideala. Osobitu važnost pridavao je katezezi, podržavao katehetske inicijative, pratio katehetska zbivanja i osobno sudjelovao na skupovima kateheta. Poticao ih je da redovito održavaju vjersku pouku i unaprjeđuju svoj rad prateći dostignuća različitih humanističkih znanosti koje se bave čovjekom. Taj vrijedni dio službe i poslanja mons. Frane Franića pokušat će se prikazati u ovome radu.

1. *Promicatelj katehetske pouke*

Mons. Franić³ bio je duboko svjestan važnosti katehetske pouke, kao i uloge i osobe katehete u katehetskome procesu, što je na skupovima kateheta ili u porukama koje im je upućivao osobito isticao, hrabreći ih i pozivajući ih na ustrajan i marljiv rad. U Poruci na početku šk. god. 1962./1963. mons. Franić ističe da je vjeronauk »stara, prastara kršćanska dužnost. Toliko stara, koliko i samo kršćanstvo«⁴, zatim da su Hrvati, poput ostalih kršćanskih naroda, preko vjeronauka došli do nauka uopće, da je katolički vjeronauk temelj hrvatske kulture i da ga zbog toga Crkva nikada nije zaboravljala ni zanemarivala.⁵ Nadalje, podsjeća na prvi crkveni Sabor koji je održan 925. u katedrali sv. Dujma, u prisutnosti kralja Tomislava, na kojem su biskupi kao XIV. odluku svoga zborovanja

2 *Isto.*

3 Mons. F. Franić, nadbiskup splitsko–makarski (1912–2007), prvi je, nakon trideset i četiriju biskupa, rođen u Splitsko–makarskoj nadbiskupiji. Osnovnu školu pohađao je u rodnom Kaštel Kambelovcu, a klasičnu gimnaziju s pravom javnosti u Biskupijskome sjemeništu u Splitu. Filozofske i teološke studije završio je u Centralnoj bogoslovnoj školi, također u Splitu. Za svećenika Splitsko–makarske biskupije zaređen je 25. prosinca 1936. godine, a dvije godine poslije poslan je na posljediplomski studij u Rim, gdje se na Papinskomu sveučilištu Gregorijani usavršavao u dogmatskome bogoslovlju. Godine 1941. postigao je doktorat bogoslovnih znanosti obranom disertacije pod naslovom *De iustitia originali et peccato originali secundum I. Duns Scotum*. Za biskupa je posvećen 1950. Upravu u Splitsko–makarskoj nadbiskupiji preuzeo je 1954. najprije kao upravitelj, potom 1960. kao splitsko–makarski biskup te 1969. kao nadbiskup. Iste godine imenovan je i metropolitom splitske crkvene pokrajine. Umirovljen je 1988.

4 F. Franić, Pouka vjeronauka, *Vjesnik biskupije*, 1962, 7, 2.

5 *Usp. Isto*, 4.

donijeli nalog »da roditelji šalju djecu i služinčad na kršćanski nauk« (Katić, *Povijest Splitske biskupije*).⁶

1.1. »Vlastita i najozbiljnija dušobrižnička dužnost« — pouka vjeronauka

Nakon što je 1954. imenovan upraviteljem Splitsko–makarske biskupije, mons. Frane Franić jednu od prvih poruka naslovljenu »*Vlastita i najozbiljnija dušobrižnička dužnost — pouka vjeronauka*« posvećuje katehetama i katehetskoj pouci.

U prvome dijelu navedene Poruke mons. Franić ističe važnost vjerske pouke, navodeći riječi pape Pija XI.: »Vjerska pouka (katekizam) sigurno je od najveće koristi za sve, ali je ona to navlastito za djecu i mladež... Stoga za djecu i mladež treba organizirati i proširiti pouku katekizma, osobito u doba, kad djeca i mladež — radi velikog proširenja znanstvenog proučavanja, radi množine sredstava za olakšanje stjecanja znanja, svekolikog prilagodavanja pouke predmetu koji se poučava — primaju profanu pouku vrlo rano i vrlo opsežno; bilo bi doista sablažnjivo, usred ovog velikog znanstvenog nastojanja, pored isto tako velike težnje za stjecanjem znanja, da se zanemari ili ispusti učenje o vjeri«.⁷

Zatim, mons. Franić naglašava važnost katehetskoga rada, ulogu katehete i potrebu njegova trajnoga usavršavanja, navodeći riječi pape Pija XII. od 14. listopada 1950.: »Naime, (kateheta) po svojoj službi dužan je da izloži sve glavne vjerske istine i da ih prilagodi onima, koji teško shvaćaju i koji su neuki. Stoga mora dobro poznavati zakone psihologije da može pravo odmjeriti njihovu umnu sposobnost; mora isto mnogo nastojati, da se primjereno uživi u njihove potrebe. Nije od najmanje vrijednosti ono što ćemo najkasnije spomenuti. Svakako se zahtijeva, da učitelj uči, da bez prestanka uči. Ne smije biti nemaran, lijen, svoja predavanja, što se tiče i sadržaja i načina treba da brižno priprema i da svoje uspjehe ili neuspjehe nastoji iskoristiti za usavršavanje katehetske vještine. A što bude poduzimao i radio, neka uzdiže ljubav, krijepi odanost prema vjeri, oploduje molitvom«.⁸ Iz navedenih citata vidljivo je da koncilski i pokoncilski dokumenti o katehezi nalaze uporišne točke u promišljanjima prije Koncila i nastavljaju se na postojeću tradiciju te da su riječi pape Pija XI. i pape Pija XII. aktualne i danas.

U Poruci na početku šk. god. 1968./1969., mons. Franić ističe važnost kvalitetne pripreme za pouku vjeronauka, kao »najozbiljnije dužnosti dušobrižnika«.⁹ Naglašava da se za svaki sat vjeronauka treba »temeljito spremati, i na suvremen način poučavati. U tu svrhu potrebno je pratiti novu pedagošku i teološku literaturu«.¹⁰ Osim toga, potiče vjeroučitelje da, uz redovitu pouku vjeronauka,

6 Usp. *Isto*.

7 F. Franić, *Vlastita i najozbiljnija dušobrižnička dužnost — pouka vjeronauka*, *Vjesnik biskupije*, 1954, 2, 5.

8 *Isto*, 5–6.

9 Usp. F. Franić, *Okružnica: Pouka vjeronauka u novoj školskoj godini*, *Vjesnik biskupije*, 1968, 5, 6.

10 *Isto*.

održavaju i roditeljske sastanke. Naglašava važnost osobe vjeroučitelja koji je »bitni faktor kod vjerske pouke i odgoja, pa svaki treba da nastoji svojom pojavom, vanjštinom (uredno odijelo), svojim nastupom, ličnim uvjerenjem u ono što poučava, znanjem i uzornim svećeničkim životom svjedočiti za istine koje poučava«. ¹¹

Obraćajući se katehetama, roditeljima, djeci i mladeži u Poruci na početku šk. god. 1974./1975., mons. Franić podsjeća da je naviještanje Riječi Božje u prve red u dužnost biskupa i svećenika, ali i svih članova Crkve, tj. svih vjernika, pozivajući se na Koncilske dokumente: dogmatsku konstituciju »Lumen gentium« o Crkvi, dekret »Optatum totius« o odgoju i obrazovanju svećenika i dekret »Apostolicam actuositatem« o apostolatu laika. Na poseban način obraća se braći svećenicima ističući »da je dužnost predavanja vjeronauka njihova najosnovnija i najteža dužnost. Jer vjera nastaje slušanjem Riječi Božje, a vjera je nužan preduvjet za korisno primanje svetih sakramenata, posebno svete pričesti, bez kojeg nema božanskog života na ovoj zemlji i bez koje se ne će moći stvoriti prave ljudske i bratske zajednice, za kojima svi danas žudimo«. ¹²

1.2. Didaktičke upute za izvođenje nastave vjeronauka

Obraćajući se katehetama kao prvi vjeroučitelj, mons. Franić ih potiče da što savjesnije obavljaju svoje dužnosti i da usklađuju pouku vjeronauka sa stavovima *Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica*. U spomenutoj Poruci pod naslovom »*Vlastita i najozbiljnija dušobrižnička dužnost — pouka vjeronauka*« iz 1954., mons. Franić u osam točaka daje didaktičke smjernice katehetama za provođenje vjerske pouke:

1. Pouka vjeronauka neka se obavlja dva puta tjedno za iste polaznike koje treba podijeliti po skupinama s obzirom na dob ili stupanj vjerskoga znanja, kako bi u pouku bili uključeni svi o kojima govori kan. 1373. Ako je župa raštrkana, onda se pouka vjeronauka treba odvijati i u filijalama kako bi djeca imala priliku da bez velikih poteškoća mogu dolaziti na pouku.
2. Djecu treba posebno pripremati za prvu sv. ispovijed s skladu s kan. 1330,1 i obaviti je posebno, a u pripremu za prvu sv. pričest treba uložiti najveću brigu i obaviti je, također, posebno i što svečanije, u skladu s kan. 1330,2.
3. Ako djeca dolaze na pouku za prvu sv. pričest, a inače uopće ne dolaze na vjeronauk, tu pouku treba obavljati kroz duže vrijeme i odraditi čitavo gradivo (vjerske istine, barem ukratko tijekom Božje objave, zapovijedi i sakramente).
4. Voditi računa da djeca, kao što je i uobičajeno, tri do četiri puta godišnje obave sv. ispovijed i sv. pričest. Osim toga, potrebno je nastojati da djeca što češće pristupaju sv. sakramentima.

¹¹ *Isto.*

¹² F. Franić, Poruka na početku vjeronaučne godine, *Vjesnik nadbiskupije*, 1974, 4, 3.

5. Neka dušobrižnici savjesno izvršavaju, gdje god je to moguće, naredbu kan. 1332 o katehizaciji odraslih u nedjelje i zapovjedane blagdane.
6. Neka se što svečanije proslavi u svakoj župi Katehetski dan ili Dan kršćanskog nauka, kako je naređeno dekretom Pija XI., »Provido sano« iz 1935., prema kojem se pozivaju vjernici da se pričeste i mole za uspjeh kršćanskog nauka, zatim treba održati posebnu propovijed u kojoj će se vjernici upoznati s propisima kan. 1322, 1113, 1335 i 1372 te prikupljati priloge za unaprjeđenje katehizacije.
7. Neka dušobrižnici i vjeroučitelji dostave po jedan primjerak rasporeda pouke vjeronauka Ordinarijatu i svom Dekanu, zbog vršenja pregleda pouke.
8. Budući da polaznici pouke imaju razne udžbenike vjeronauka, u kojima su pojedine formule različito prevedene, radi jednostavnosti treba s polaznicima učiti te formule prema »Skupu molitava«.¹³

U svojoj Poruci na početku 1962./1963. šk. godine mons. Franić potiče katehete na obvezatnost ponude vjeronauka svoj školskoj djeci i mladeži, na primjenjivanje didaktičkih smjernica vezanih uz provođenje pouke vjeronauka koje su navedene u Poruci iz 1954., osobito organiziranje dovoljnoga broja vjeronaučnih skupina, upute o pripremi učenika za primanje sv. sakramenata, na održavanje dovoljnoga broja sati tjedne nastave vjeronauka te proslavu Blagdana kršćanskoga nauka.¹⁴

U Poruci, na početku šk. god. 1968./1969. mons. Franić također podsjeća katehete da se vjeronauk treba odvijati prema dijecezanskim propisima dva puta tjedno tijekom cijele školske godine te napominje da je potrebno organizirati vjeronauk ne samo za učenike osnovnih i srednjih škola, nego i za studente, kao i za mladež koja je napustila školovanje nakon završene osmoljetke. Također, potiče katehete da na početku školske godine organiziraju duhovne vježbe za učenike viših razreda osnovne škole i za srednjoškolce. Na kraju Poruke iz 1968./1969. šk. god., mons. Franić podsjeća braću svećenike da svečano proslave Blagdan kršćanskoga nauka. Uz prigodnu propovijed o važnosti vjerske pouke i dužnosti roditelja glede vjerskoga odgoja djece, trebaju organizirati zajedničku sv. pričest vjeroučenika i njihovih roditelja na nakanu što boljšega uspjeha vjerske pouke u novoj školskoj godini, a milostinju namijeniti za potrebe katehizacije.¹⁵

I u Poruci na početku šk. god. 1974./1975. mons. Franić upozorava na obvezu održavanja vjeronauka prema crkvenome dijecezanskom zakonu, dva puta tjedno za svako godišće osmogodišnje škole. Također, naglašava da se vjeronaučna pouka treba nastaviti i nakon osmogodišnje škole, za srednjoškolce i sveučilištarce »jer svjetovnu izobrazbu treba da slijedi i vjersko–moralna izobrazba. U tom je danas velika i, rekao bih, presudna važnost vjeronauka. Ako vjeronaučna izobrazba ostane na nivou osnovne škole, a svjetovna izobrazba pođe dalje, onda će se u duši mladića i djevojke stvoriti velike poteškoće, koje lako dovode do

13 *Isto*, 6.

14 Usp. F. Franić, Pouka vjeronauka, *Vjesnik biskupije*, 1962, 7, 1–2.

15 Usp. F. Franić, Okružnica: Pouka vjeronauka..., 6.

indiferentizma ili čak do ateizma, barem praktičnog (koji je gori od takozvanog znanstvenog ateizma), jer mladi čovjek ne zna dati vjerski odgovor na pitanja, koja mu u tom njegovom uzrastu postavlja znanost, iako ti odgovori postoje, pa je dužnost svećenika da te odgovore mladim ljudima pruže baš u tim odlučnim momentima«. ¹⁶

1.3. *Usustavljanje pouke vjeronauka*

O zauzimanju mons. Franića za kvalitetnu pouku vjeronauka svjedoči i briga oko izrade Nastavnoga plana i programa pouke vjeronauka s ciljem sustavnijega i stručnijega izvođenja pouke vjeronauka u cijeloj Splitsko–makarskoj biskupiji. Plan pouke vjeronauka za osnovni, niži i viši srednji stupanj, objavljen u »Vjesniku biskupije« 1957., izrađen je u skladu s »Votumom«, tj. smjernicama za katehetsko djelovanje Međunarodnoga katehetskog kongresa, održanog od 10. do 14. listopada 1950. u Rimu. ¹⁷

Osnovni i niži srednji stupanj sačinjavao je jednu cjelinu i odnosio se na prvih osam godina školovanja, a viši srednji stupanj odnosio se na srednjoškolsko školovanje. Navedeni nastavni plan sadržavao je opće ciljeve pouke vjeronauka kao i neke tehničke upute vezane uz izvođenje vjeronaučne pouke. Svako godište sadržavalo je od četrdesetak do šezdesetak nastavnih tema. Prema Nastavnome planu trebalo je obraditi najmanje četiri nastavne teme mjesečno, održavajući nastavu vjeronauka, prema navedenim uputama, dva puta tjedno. ¹⁸ Uspoređujući sadržaj navedenoga i današnjega Nastavnog plana i programa uočava se i kontinuitet kateheze, a poneki naslovi nastavnih jedinica, osobito u nižim razredima, gotovo su identični. Primjerice; Bog je stvorio nebo i zemlju, Bog je naš Otac, Bog je stvorio anđele, Bog je stvorio prve ljude...

U Poruci, na početku šk. god. 1968./1969., mons. Franić potiče katehete da se koriste novim Nastavnim planom koji je izrađen za više razrede osnovne i za srednju školu te ih podsjeća da je novi Plan, prema kojem su izradene i kateheze za jedno godište viših razreda osnovne škole, poslan na sve župe Splitsko–makarske biskupije. U istoj Poruci mons. Franić potiče svećenike i katehete da vode računa o uvjetima u kojima se održava nastava vjeronauka, sugerirajući im da rade na tome da svaka župa dobije vjeronaučnu dvoranu koja će biti opskrbljena svim pomagalicama koje zahtijeva moderna didaktika. Osim toga, napominje da je potrebno osigurati grijanje vjeronaučne dvorane tijekom zimskih mjeseci kako bi se nastava vjeronauka mogla odvijati u kontinuitetu. ¹⁹

1.4. *Briga za mladež koja nastavlja školovanje u gradu*

Mons. Franić u svojoj Poruci na početku 1962./1963. šk. god. osobito ističe brigu za vjersku pouku mladeži koja nastavlja školovanje u gradu te ističe dobre

16 F. Franić, Poruka na početku..., 3.

17 *Isto.*

18 Usp. F. Franić, Plan pouke vjeronauka, *Vjesnik biskupije*, 1957, 6, 1–42.

19 Usp. F. Franić, Okružnica: Pouka vjeronauka..., 6.

primjere organiziranja vjerske pouke, primjerice za mladiće u crkvi sv. Dominka, za djevojke u crkvi sv. Duha te za sveučilištarce u katedrali.²⁰

O. Grgo Sikirić nakon sastanka kateheta izvještava da je 1968., u gradu Splitu, upisano na vjeronauk oko 3300 osnovnoškolaca, 1200 srednjoškolaca i 500 sveučilištaraca. Iznio je činjenicu da mnogi od upisanih učenika ne dolaze na vjeronauk, kao i problem dovođenja na vjeronauk onih koji ne dolaze. Ujedno predlaže osobni kontakt s obiteljima te iznosi primjer jedne splitske župe u kojoj se broj vjernika povećao, a broj vjeroučenika udvostručio jer župnik i kapelan svake večeri posjećuju obitelji u župi.²¹

U okružnici *Briga za mladež koja nastavlja školovanje u gradu* od 25. studenoga 1968., mons. Franić potiče na suradnju župnike župa iz kojih mladi odlaze na školovanje i župnike iz Splita da pomognu svim mladima koji žele, po dolasku u grad, nastaviti s vjerskom praksom. Prve potiče da se informiraju tko je od njihovih učenika nastavio školovanje u Splitu, da saznaju nove adrese bivših učenika te da sami ili zajedno s pojedinim učenikom popune upisnicu i dostave je Ordinarijatu koji će je proslijediti nadležnomu župniku. Ako učenici ne dođu i ne donesu svoje upisnice gradskim župnicima, oni će usprkos tomu naći načina da podsjetu buduće učenike na njihove kršćanske dužnosti i pozovu ih na vjeronauk.²²

1.5. Ustanovljenje biskupijskoga Vijeća za katolički odgoj

Pozivajući se na koncilsku deklaraciju »O kršćanskom odgoju«, mons. Franić naglašava da je jedna od bitnih dužnosti Crkve odgoj mladih i neprekidni odgoj starijih. Budući da su kršćani »sinovi Božji, imaju pravo ne samo na ljudski, građanski, društveni, profesionalni, kulturni, politički, internacionalni odgoj, nego imaju posebno pravo na kršćanski odgoj. Kršćani imaju pravo da budu danas, kada se znanje toliko cijeni, temeljito upućeni u vjerske istine i da se nauče klanjati Bogu kao Ocu u duhu i istini (Iv 4,23), u pravednosti i svetosti istine (Ef 4,22–24) tako da postanu savršeni ljudi i dostignu uzrast punine Kristove (Ef 4,13). Kršćani imaju pravo da budu temeljito poučeni i odgojeni, kako će svjedočiti za svoje kršćanske ideale i promicati ih u suvremenom svijetu (1 Pt 3,15)«,²³

Imajući u vidu odredbe Drugoga vatikanskog koncila koji nalaže odgoj vjernika, osobito mladih, kako bi dobili suvremen i kompletan ljudski i kršćanski odgoj i tako postali korisni članovi društva i sv. Crkve, mons. Franić, 23. ožujka 1968., osniva Biskupijsko vijeće za katolički odgoj i donosi Pravilnik rada novooosnovanoga vijeća. Prema navedenom Pravilniku, Biskupijsko vijeće za katolički odgoj ustanova je u sastavu Biskupskoga ordinarijata, koja se bavi promicanjem katoličkoga odgoja djece, mladeži, odraslih i kršćanskih obitelji. Svrha je Biskupijskoga vijeća za katolički odgoj:

20 Usp. F. Franić, Pouka vjeronauka, 1–2.

21 Usp. G. Sikirić, Vjeronauk u gradu, *Vjesnik biskupije*, 1968, 4, 3–4.

22 Usp. F. Franić, Okružnica: Briga za mladež koja nastavlja školovanje u gradu, *Vjesnik biskupije*, 1968, 6, 22.

23 F. Franić, Nacrt odluke o ustanovljenju Biskupijskog vijeća za katolički odgoj, *Vjesnik biskupije*, 1968, 2, 11.

1. promicati molitve i svete mise za mladež i kršćansku obitelj, organizirati propovijedi i duhovne konferencije o kršćanskome odgoju,
2. organizirati i unaprjeđivati katehetsku pouku za djecu, mladež i odrasle u selima i gradovima Splitsko–makarske biskupije,
3. organizirati povremene staleške konferencije za inteligenciju, radnike i običan svijet, pouke za članove pjevačkih zborova, za članove pastoralnih vijeća,
4. unaprjeđivati koordinaciju rada među katehetama, osobito u gradovima, pomoću češćih sastanaka na kojima će se raspravljati o suvremenim pedagoškim i katehetskim metodama, o zajedničkim problemima i poteškoćama, o postignutim uspjesima i neuspjesima, o zajedničkim planovima i poduzimanju zajedničkih akcija na području kršćanskoga odgoja, itd.,
5. promicati apostolski i misionarski odgoj mladeži držeći se načela Drugoga vatikanskog koncila izraženih u dokumentima: O kršćanskome odgoju, O vjerskoj slobodi, O apostolatu laika, O misionarskoj djelatnosti Crkve,
6. posebnu pažnju posvećivati modernizaciji metode katoličkoga odgoja svećenika, osobito mladih, i stvaranju ekipnih katehetskih grupa,
7. osobitu brigu posvećivati kršćanskomu odgoju mladih ljudi s obzirom na seksualne probleme, brak i bračni život; o tim će se pitanjima nastojati organizirati posebne povremene tečajeve za one koji misle stupiti u brak i bračne drugove,
8. nastojati povezati odgoj u sjemeništima s odgojem mladih u Splitu, tako da će se nastojati, u okviru sjemenišnih pravila, s dozvolom starješina, uklopiti u praktični katehetski rad bogoslove i starije sjemeništarce,
9. nastojati organizirati katehetske tečajeve za svećenike, časne sestre i sve one koji se bave katehetskom poukom.²⁴

Odlukom o osnivanju Biskupijskoga vijeća za katolički odgoj, dotadašnji Biskupijski katehetski ured prestaje postojati tj. postaje dio Biskupijskoga vijeća za katolički odgoj.

2. *Nove smjernice u katehezi*

Mons. Franić znao je da katehetski rad zahtijeva velike žrtve i potpuno predanje katehete. No, isto je tako znao da se samo od takvoga rada može očekivati rast u vjeri hrvatskoga naroda. Stoga je poticao katehete da prate suvremena katehetska događanja i usklađuju svoj rad sa suvremenim katehetskim spoznajama.

2.1. *Načela katehetskoga djelovanja*

U Poruci na početku šk. god. 1976./1977., mons. Franić, u skladu s Prvim katehetskim kongresom održanim 1971. u Rimu i Općim katehetskim direktorijem,

²⁴ Usp. *Isto*, 12–13.

skreće vjeroučiteljima pozornost na neka od načela kojih bi se trebalo držati u katehetskoj pouci:

1. Nosilac je katehetskoga djelovanja cijela zajednica vjernika — Crkva. Ona katehizira kad god organizirano ili spontano živi svoju vjeru te u ime vjere i iz vjere djeluje. Što jedna zajednica autentičnije živi po vjeri preko svojih pojedinaca, to će odgoj u vjeri cijele zajednice i onih najmlađih biti uspješniji. Uz katehetu, kao prvoga svjedoka vjere te animatora i organizatora cjelokupnoga katehetskog procesa u župi, obitelj je, kao osnovna zajednica vjere, prvi i najvjerniji kateheta.
2. Druga smjernica suvremene katehizacije proizlazi iz prve i odnosi se na katehizaciju odraslih. Da bi župna, obiteljska ili druga zajednica mogla izvršiti svoju katehetsku ulogu, ona sama mora biti odgojena u vjeri.
3. Polazna je točka katehetskoga djelovanja čovjekova potreba i konkretne životne potrebe u kojima čovjek živi. Kristova poruka ne bi se smjela pojaviti kao nešto odsječeno od života. Božju riječ, koju kateheza mora navijestiti, trebala bi biti svjetlo za konkretnu problematiku i odgovor na konkretno pitanje.
4. Katehizacija ne bi smjela biti prvenstveno davanje znanja i informacija, učenje napamet pitanja i odgovora. Ona bi trebala biti uvođenje u čine i događaje, dotično osmišljavanje događaja života u svjetlu života i poruke Isusa Krista. Kršćanstvo nije u prvome redu nauka, skup obrazaca i dogmi (premda je i to), nego živa Božja riječ koja se životno prenosi i dalje predaje konkretnim i uvijek novim iskustvom Božjega naroda.
5. S obzirom na metodologiju, i Direktorij i Internacionalni kongres u Rimu ističu da se metoda asimilacije (Upij! Nauči! Znaj!) mora bezuvjetno usavršiti i dopuniti kreativnom metodom.
6. U katehiziranju se treba pridržavati nauke crkvenoga učiteljstva. Uz Bibliju je potrebno rabiti i zbirku definicija općih i partikularnih sabora koje su odobrili rimski pape te definicije i izjave rimskih papa.²⁵

2.2. Promišljanja o katezezi

U Poruci na početku šk. god. 1978./1979. mons. Franić promišlja o katezezi općenito, komu je ona potrebna i kakva bi trebala biti. »Kateheza je pouka o vjeri onih, koji su već primili riječ Božju krštenjem. To je postepeno uvođenje krštenika, pod vodstvom Duha Svetoga, u živo iskustvo vazmenoga otajstva Kristove muke i smrti. U organskoj i suvremeno sastavljenoj katezezi krštenik treba upoznati svoju vjeru u čitavom njezinom bogatstvu i primjeni na svoju dob, na svoje sposobnosti, svoju situaciju i svoj životni poziv.«²⁶ Mons. Franić smatra da je potrebno krenuti od slušanja riječi Božje u katezezi, sakramentima i liturgiji kako bi se riječ Božja utjelovala u životu krštenika.

25 F. Franić, Neka načela suvremene katehizacije, *Vjesnik nadbiskupije*, 1976, 5, 1–5.

26 F. Franić, Što je kateheza i kome je potrebna?, *Vjesnik nadbiskupije*, 1978, 4, 36

U istoj Poruci podsjeća na potrebu trajnoga odgoja općenito, pa tako i odgoja u vjeri. Također, potiče župnike da ne zapuste srednjoškolski vjeronauk ili da ga ne predaju na potpuno neprivlačan način te upozorava na održavanje vjeronauka za studente. »Naše katekizande treba tako poučavati, da zavole svoju Crkvu, da zavole Krista u papi, u konkretnom biskupu, u konkretnom svećeniku, u konkretnom bratu i sestri po vjeri, pače i Krista u grešniku, pa makar i u nevjerniku.«²⁷

Nadalje, iznosi svoja promišljanja o katehetskoj pouci, uvažavajući antropogene i sociogene čimbenike: »Naša kateheza mora biti locirana za ovdje. Naša vjerska pouka mora biti prilagođena hrvatskoj kulturi i hrvatskom čovjeku, koji ovdje živi 1300 godina i ispovijeda ovdje evanđelje. To je biskupska sinoda god. 1977. u Rimu održana veoma snažno naglasila. To je tzv. akulturacija kateheze. Mi moramo svoju katehezu prilagoditi kulturi našeg hrvatskog naroda, ali tako, da ona ništa ne izgubi od svoje općenitosti i svoje jedinstvenosti. Naša kateheza mora dobiti svojevršno hrvatski izraz, izbjegavajući pri tom svaki pretjerani, nekršćanski nacionalizam, svaki vjerski fanatizam, nastojeći naprotiv orijentirati našu katehezu prema zdravom ekumenizmu i poštovanju tuđih vjerskih osjećaja i uvjerenja, posebno braće pravoslavaca i braće muslimana, pače i braće indiferecentista i ateista, u duhu milosrđa Kristova.«²⁸

2.3. *Obilježja kateheze prema mons. Franiću*

U razgovoru s vlč. Albertom Metlikovcem o suvremenoj katehezi na rimskoj Sinodi 1977. mons. Franić ističe da djeca i mladi ne prihvaćaju više kršćansku tradiciju automatski kao prije, nego traže osobno uvjerenje, produbljenu vjeru koja će im znati odgovoriti na njihova životna pitanja, koja će služiti za životnu praksu, a neće biti samo zbroj apstraktnih formula naučenih napamet. Nadalje, ističe da su biskupi tražili ozbiljan i stvaran pomak prema Kristu kao Bogo-čovjeku, središtu kateheze, te da je svaka kateheza pogrešna u svom polazištu koja jasno i čvrsto ne stoji na afirmaciji i tumačenju neokrštenoga božanstva i čovještva Kristova.²⁹

Osim toga, mons. Franić ističe još neke naglaske suvremene kateheze, primjerice zrelost vjere i katehete, ali i katehizanda. Naime, kod onih koji katehiziraju, suvremena kateheza pretpostavlja vjeru, dok kod onih koji su katehizirani, pretpostavlja želju da dođu do zrelosti vjere. Zatim, naglašava dijalektički odnos između kateheze i teologije jer se »kateheza, uz ostalo, hrani teologijom«³⁰ te joj se obraća »u traženju svjetla i pomoći da odgovori na pitanja koja joj postavljaju vjernici, koji baš u katehezi traže zrelost vjere.«³¹ Nadalje, mons. Franić ističe da se na Sinodi upozoravalo da kateheza nikako ne bi smjela postati ideologijom jer

27 *Isto*, 38.

28 *Isto*, 39.

29 Usp. F. Franić, *Suvremena kateheza na Rimskoj sinodi 1977.*, *Crkva u svijetu*, 1978, 13, 3, 239–240.

30 *Isto*, 241.

31 *Isto*.

je Isus Krist odbio svaki totalitarizam, braneci čovjekovu slobodu ispred zakona i običaja.³²

Uz navedeno, mons. Franić istaknuo je problematiku inkulturacije na kojoj je na Sinodi stavljen naglasak, i to pod dvama vidicima: da kateheza uzme više iz društvene kulture ili određenoga ambijenta u kojem se predaje i da se kulture prilagode katehezi, jer ne sude kulture Evandjelje, nego Evandjelje sudi kulture. Sinoda je, nadalje, naglasila da je svakoj dobroj katehezi uzor katekumenska kateheza te da je katehizacija dužnost cijele zajednice, posebno roditelja. U katehetskom zalaganju u nas, prema mišljenju mons. Franića, potrebno je više kreativnosti i više slobode u katehezi, za katehete i katehizande.³³

Na rimskoj Sinodi 1977. mons. Franić u prvome intervenciju pohvaljuje hrvatske katehetske pisce, teologe i ostale stručnjake koji svojim radom pridonose ostvarivanju moderne katehizacije. Zatim ističe da je naša kateheza otvorena Zapadu, ali i Istoku, da je u tadašnjim prilikama najuspješnija kateheza obitelji te da hrvatski biskupi potiču predbračnu, bračnu i obiteljsku katehezu. Za izgradnju mladeži mons. Franić ističe skupine mladih, primjerice *focolarine*, *cursillose* i druge karizmatične skupine u kojima se mladi mogu okupljati, zajedno moliti, vršiti djela ljubavi i međusobno se poučavati u vjeri. Na kraju prvoga interventa ističe zdravu dimenziju ekumenskoga i međureligijskoga dijaloga s pravoslavnim kršćanima, muslimanima pa i marksistima. U drugome intervenciju mons. Franić ukazuje na važnost kateheze sv. sakramenata, osobito pomirenja, euharistije i ženidbe te ukazuje na pogrješke koje proistječu iz pogrješnoga shvaćanja grijeha i izvora morala, pogrješne egzegzeze i pogrješne primjene inače dobrog načela da se kateheza prilagodi kulturnim prilikama.³⁴

U govoru u hrvatskoj emisiji Radio–Vatikana mons. Franić ističe da »danas kateheza prelazi iz informativnoga u formativni stadij, preobražavajući se u odgoj čitave osobe, u religioznu inicijaciju i napokon u katekumenat u najširem značenju te riječi. Na mjesto znanja, koje je bilo u prvom planu, došlo je u prvi plan (naravno, bez isključenja) življenje, jer to traži od nas civilizacija u kojoj živimo koja daje prednost praksi pred teorijom. Prema tome, kateheta se pretvorio od učitelja ili, da tako kažemo, instruktora u animatora, svjedoka, odgojitelja vjere, prelazeći od lekcije koju je davao, na dijalog, od sata vjeronaučne obuke na duže susrete s odgajanicima i svjedočanstvo vlastita života, što u novoj katehezi postaje bitnijim od same pouke.«³⁵ Osim toga, mons. Franić ističe da se kateheza danas ne odnosi samo na djecu i mlade, već se s »najvećom ozbiljnošću obraća i odraslima, zrelim ljudima s obzirom na odgovornosti, koje oni zauzimaju u društvu, s obzirom na sposobnosti koje razvijaju baš u zreloj dobi i s obzirom na činjenicu, da se mladi i zreli ljudi susreću u tim godinama s raznim ideologijama koje im postavljaju razna pitanja, teškoće i kušnje, na koja im kateheta treba da pomogne naći prikladne odgovore.«³⁶

32 Usp. *Isto*

33 Usp. *Isto*, 243.

34 Usp. F. Franić, Naša kateheza na Rimskoj sinodi, *Crkva u svijetu*, 1977, 12, 3, 289–292.

35 *Isto*, 293.

36 *Isto*.

2.4. *Potreba posadašnjenja kateheze*

Mons. Franić veoma je dobro opažao ekonomske, kulturne i socijalne preobražaje društva i vremena u kojem je živio i koje su utjecale na vjerski život: urbanizaciju, industrijalizaciju, sekularizaciju, pluralizam, indiferentizam, ateizam... Stoga je, u duhu II. vatikanskoga koncila, pozivao na međusobno povjerenje i dijalog te unutarnju obnovu svih članova Crkve. Međutim, da bi se mogla ispuniti zadaća obnove Crkve, mons. Franić smatra potrebnim obnoviti katehezu uporabom suvremenih metoda koje kateheza uzima od humanističkih znanosti koje upošljavaju maštu, memoriju, inteligenciju, srce, koje su prilagođene dobi, socijalnim prilikama i stupnju psihičke zrelosti katehizanada.³⁷

Zatim, potiče katehete na osobni rad, pripremu i ljubav prema konkretnoj zajednici u kojoj djeluju. Ukazuje na potrebu razvoja pedagoškoga umijeća i trajnu teološku izobrazbu kateheta te ističe važnost i vrijednost iskustva u katehezi koje pomaže u shvaćanju evanđeoskih istina i vlastitoga osobnog života. Nadalje, ističe važnost aktivnosti učenika u katehetskome procesu, kao i rad u manjim skupinama koji pridonosi aktivnomu uključivanju učenika u katehetski proces.³⁸

3. *Začetnik katehetskih škola i tečajeva*

Polovicom veljače 1967. don Ivan Cvitanović i o. Stanko Weissgerber zajednički su došli do ideje da se osnuje radna grupa kateheta na dragovoljnoj bazi i da se što prije organizira sastanak na kojem bi prisutni katehete imali priliku izmijeniti svoja iskustva i probleme, kako bi zajednički pomagali jedni drugima savjetom i stručnošću. Njihova ideja naišla je na svesrdnu potporu mons. Frane Franića te je u srpnju 1967. na otoku Čiovu organiziran prvi Radni tjedan kateheta. Tu je osnovana Interdijecezanska katehetska radna zajednica koja je izradila katehetski plan za predadolescente i adolescente. Nacrt toga plana odobren je na jesenskome zasjedanju Biskupske konferencije 15. rujna 1967.³⁹

Split je tada već imao tradiciju Katehetsko–dijecezanskih tečajeva koje je s velikim trudom organizirao mons. Franić u zgradi Centralnoga bogoslovnog sjemeništa. Od 6. do 8. srpnja 1965. održan je Katehetski tečaj u Splitu. U jutarnjem dijelu programa održavala su se predavanja i predstavljala se po jedna uzorna kateheza, a poslijepodnevni dio programa bio je planiran za intervente i slobodnu raspravu. U uvodnoj riječi na Katehetskome tečaju 1965. godine mons. Franić ističe važnost kateheze. »Gospodin kaže: Idite, naučavajte sve narode, tj. činite učenike. (Usp. Mt 28, 19). Kateheza se je uvijek smatrala najpovoljnijim i najpotrebnijim i najtemeljnijim izvršenjem te Kristove zapovijedi. Jer ipak u čovjeku su najjače snage uma. Najjači saveznik Kristov u naravnom redu je zdrav

37 Usp. F. Franić, *Potreba posadašnjenja kateheze*, *Vjesnik nadbiskupije*, 1971, 5, 5.

38 Usp. *Isto*, 6–7.

39 T. Trstenjak, *Katehetske inicijative hrvatskih isusovaca u Zagrebu u drugoj polovici XX. stoljeća*, *Obnovljeni život*, 2009, 64, 3, 342.

razum. Ono čemu se opire razum, teško se može održati na ovoj zemlji. Tako je odmah od početka Crkve nastala potreba da se razumski formuliraju objavljenе istine. Tako je nastala prva kateheza i prva teologija, koja je u ljudske riječi zaodjela riječi Božje. Riječ Božja je nepromjenjiva, ali je riječ ljudska promjenjiva. Ona može sve savršenije i savršenije da shvaća i tumači riječ Božju.«⁴⁰

Od 5. do 7. srpnja 1966. održan je Katehetski tečaj pod naslovom »Pastoralna konstitucija *Crkva u suvremenom svijetu* u našoj katehezi«. U uvodnoj riječi mons. Franić ističe da navedena konstitucija nije najvažniji, ali je najznačajniji dokument Koncila jer je u njoj razvijena ideja humanizma koja može biti temelj dijaloga s egzistencijalistima i marksistima. »Moramo pokazati, baš oslanjajući se na 'Radost i nadu', da vjera, svojim objavljenim istinama može doprinijeti izgradnji čovjekove vremenite lične i društvene sreće.«⁴¹

Katehetska ljetna škola bila je najveći godišnji pothvat Katehetskoga vijeća Biskupske konferencije Jugoslavije. Inicijativa za njezino održavanje rođena je na katehetskome savjetovanju u Vepricu kod Makarske, održanom od 21. do 23. rujna 1970. Prva Katehetska ljetna škola održana je u organizaciji tek osnovanoga Katehetskog vijeća Biskupske konferencije Jugoslavije u Zadru, u sjemeništu »Zmajević« i trajala je deset punih dana, od 6. do 15. srpnja 1971., pod nazivom »Idite po svem svijetu i učinite mojim učenicima sve narode« (Mt 28, 19).⁴²

Inicijativa za osnivanje Katehetskoga vijeća BKJ također je krenula iz katehetske radne zajednice koja je 12. lipnja 1969. poslala pismo BKJ, u kojem predlaže, između ostalog, »formiranje grupe koja bi uz biskupe bila zadužena za katehizaciju u zemlji«. Tako je 17. studenoga 1970. osnovano Katehetsko vijeće BKJ s ciljem koordinacije rada i promicanja kateheze i katehetskoga pastorala, a za prvoga predsjednika novoosnovanog vijeća, od 1970. do 1974., izabran je mons. Frane Franić.⁴³

Zaključak

Mons. Frane Franić bio je duhovni otac, pastir i učitelj vjere u Splitsko–makarskoj nadbiskupiji. Osobitu važnost pridavao je vjerskoj pouci koju je u više navrata nazivao »najozbiljnijom dušobrižničkom dužnošću« te ulozio i osobi kateheze u katehetskome procesu. Poticao ih je, hrabrio i pozivao da redovito održavaju vjersku pouku, da unaprjeđuju i osuvremenjuju svoj rad te da se kontinuirano usavršavaju. Vodio je brigu da svako dijete i osobito mladi ljudi budi obuhvaćeni vjerskom poukom i da kroz tu pouku pronađu odgovore na važna životna pitanja.

Neustrašivo je promicao katolički nauk u vremenu koje nije bilo nimalo naklono Crkvi. Podržavao je katehetske inicijative, osobno je pratio i inicirao ka-

40 F. Franić, Uvodna riječ, *Katehetski tečaj u Splitu 1965.*, Split, 1966, 3.

41 F. Franić, Uvodna riječ, *Pastoralna konstitucija Crkva u suvremenom svijetu u našoj katehizaciji*, Split, 1967, 7.

42 Usp. T. Trstenjak, *Nav. dj.*, 344.

43 Usp. *Isto*, 344–345.

tehetska zbivanja, promišljao o katehezi i sudjelovao je na skupovima kateheta. Iznimno je cijenio njihov rad i uočavao važnost podrške koja im je bila potrebna, zalažući se za osnivanje ustanova koje bi koordinirale rad kateheta te promicale katehezu i katehetski pastoral.

Na temelju ovih podataka zasigurno se može ustvrditi da je njegov angažman oko kateheze i danas izazov svima koji su angažirani na tome polju: u današnjem društveno–kulturnom kontekstu ustrajno i smjelo iznalaziti nove načine odgoja u vjeri, inicirati nove projekte u evangelizaciji, poticati nova katehetska udruženja i osnivati skupine koje bi se zauzimale za vjeronaučne projekte u smislu provođenja i usavršavanja sustavnoga odgoja u vjeri.

Catechesis Initiatives of Msgr. Frane Franić in the Spirit of Post–Conciliar Renewal

Jadranka Garmaz*, Sabina Marunčić**

Summary

On the basis of available literature the article puts forward the catechesis initiatives undertaken by Frane Franić, Archbishop of Split–Makarska. The method used is demonstrative–analytical and in part synthetic. The article was envisaged as having three subsections which together with the introductory section would break down of Archbishop Franić's catechetical contribution and also describe some initiatives he undertook and the circumstances in which he worked: a social order of the communist regime and the (post–)conciliar period in the Church. In such circumstances Franić strived to put into effect post–conciliar guidelines for catechesis, to implement catechetical principles and to systematize catechesis. He devoted special care to the catechesis of young people, but also to a broader catechetical activity and initiated the establishment of various catechesis committees over which he presided. Catechesis was to him the most important of pastoral duties, and he repeatedly entreated all to adhere to didactic guidelines for catechesis.

Key words: Frane Franić, catechesis, didactic guidelines, post–conciliar education in the faith

* Prof. Jadranka Garmaz, Dr.Sc., Head of the Religious Education and Catechesis Department at the Catholic Faculty of Theology of the University of Split. Address: Zrinsko–Frankopanska 19, p.p. 329, 21000 Split, Croatia. E–mail: jgarmaz@kbf–st.hr

** Sabina Marunčić, Doktorand at the Catholic Faculty of Theology of the University of Split, Senior Advisor at the Agency for Child–Rearing and Education. Address: Tolstojeva 32, 21000 Split, Croatia. E–mail: sabina.maruncic@azoo.hr